

de NSB zat hij dwars waar hij kon. *Beaufragter* Conring (Groningen) klaagde in mei '42 dat Frederiks buiten de commissarissen der provincies om instructies gaf aan de gemeentebesturen, zodat de commissaris van Groningen, een NSB'er, in de stad Groningen 'so gut wie gar nichts zu sagen hat'¹; een van Wimmers hoofdamtaren signaleerde omstreeks diezelfde tijd toenemende tegenwerking van de zijde van Frederiks²; een groep NSB-burgemeesters stelde in december '42 zelfs een hele waslijst van klachten op: Frederiks saboteerde de benoemingen van NSB'ers tot wethouder; de Winterhulp, de Volksdienst, het Nederlands Arbeidsfront werkte hij tegen; niet-nationaal-socialistische ambtenaren hield hij de hand boven het hoofd; NSB-burgemeesters zat hij op hun huid en 'een positieve aanwijzing van de secretaris-generaal ter bevordering van de ontwikkeling van het nationaal-socialisme is tot dusver niet ontvangen.'³

Het was vooral zijn verzet tegen de NSB en tegen de op nationaal-socialistische beginselen gefundeerde organisaties dat Frederiks in die tweede periode van de bezetting de overtuiging schonk dat hij zijn functie waarnam op een wijze waarvoor het gehele land hem niet dankbaar genoeg kon zijn. Hij verloor daarbij uit het oog dat Seyss-Inquart, aan wie klachten als de aangehaalde geenszins onbekend waren, aan het tegen de NSB gerichte beleid van Frederiks slechts in beperkte mate aanstoot nam: er waren nu eenmaal weinig NSB'ers die de bekwaamheid hadden voor bestuursfuncties, en betrekkelijke rust in het Nederlandse overheidsapparaat was de *Reichskommissar* wel het offer van ergernis aan NSB-kant waard dat hij trouwens nauwelijks als een offer voelde. Zolang Frederiks zich niet verzette tegen de hoofdlijnen van de Duitse politiek, kon hij gehandhaafd worden.

Hij werd gehandhaafd. Anderen werden evenwel ontslagen, sommigen al heel spoedig, en het lijkt ons zinvol, hier bij die ontslagen even stil te staan.

De eerste ontslagen op de bestuurssector

Nog geen negen maanden na het begin der bezetting waren van de elf commissarissen der koningin (die van eind juli '40 af 'commissaris der pro-

¹ Brief, 28 mei 1942, van Conring aan VuJ (VuJ, *Abt. Rechtssetzung*, dossier VO 152/41). ² 'Tätigkeitsbericht der Abt. f. niederl. Personalangelegenheiten während der abgelaufenen beiden Jahren' (1 juni 1942), p. 5-6 (VuJ, 50141-42). ³ NSB, Adviescommissie bestuurszaken: bijlage 5 bij de agenda voor de vergad. van 9 dec. 1942 (NSB, 640).